

УДК 336:338

О. В. Денисюк,

здобувач навчально-науково-виробничого центру

Національного університету цивільного захисту України, м. Харків

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ В ІНТЕРЕСАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Проаналізовано механізми державного регулювання фінансової системи, яка є основою соціально-економічної політики будь-якої країни. Розглянуто напрями реалізації державою комплексних заходів з упорядкування, контролю, нагляду за ринком та запобігання зловживанням і порушенням у сфері фінансового ринку.

Ключові слова: механізми державного регулювання, фінансова система, державний фінансовий контроль.

O. V. Denisyuk,

researcher of educational-scientific-production center at National University

of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

MECHANISMS OF STATE REGULATION OF THE BANKING SECTOR IN THE INTERESTS OF THE FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE

The article analyzes the mechanisms of state regulation of the financial system, the fundamental purpose of social and economic policy of any country. Considered directions State considers implementation of comprehensive measures to streamline, control, market surveillance and prevention of abuse and violation of financial market.

Key words: mechanisms of state regulation, financial system, the state financial control.

Державне регулювання ринку фінансових послуг, серед яких головою виступає банківська система, здійснювалося на всіх етапах його розвитку, причому, незважаючи на зміну пануючих економічних теорій, методи цього регулювання залишалися постійними. Зростання трансграничних переміщень капіталу, розширення асортименту фінансових послуг, збільшення інвестицій у глобальні громадські блага, бурхливе зростання транснаціональних фінансових компаній створили нові форми суспільно-державного партнерства.

Збільшення середнього віку населення, реформа пенсійних систем змінюють політичну економію публічних фінансів. Усе більше засобів витрачається на виробництво неринкових за своєю природою громадських благ. Соціальна політика держави все більшою мірою реалізується через систему фінансових банківських послуг. Громадські фінанси визначають шляхи і засоби постіндустріального розвитку, корінної модернізації економіки.

Істотний внесок у дослідження теоретичних питань і розробку окремих аспектів проблематики державного регулювання фінансової сфери економіки країни з позицій підвищення фінансової безпеки його діяльності зробили провідні вчені і практики [1; 2; 4; 5]

Мета статті полягає в аналізі механізмів державного регулювання банківської сфери в інтересах забезпечення фінансової безпеки України.

Державне регулювання ринку фінансових банківських послуг має істотні особливості. Головна з них полягає в тому, що суб'єкти, діючі на цьому ринку, на відміну від виробників інших послуг оперують в основному не власними ресурсами, а грошима, отриманими в довірче управління як пай, позика тощо. Тому управління ризиками на цьому ринку має значення не лише для виробника фінансових послуг, але й для макроекономіки, оскільки криза може викликати банкрутство не лише самого фінансового інституту, але й розвал усього ланцюжка економічних зв'язків і стосунків. Асиметрія інформації, характерна для сучасного ринку в цілому, особливо велика і небезпечна на ринку фінансових послуг, де споживач, тим більш рядовий, не може заздалегідь оцінити надійність і якість послуги, що йому надається.

Державне регулювання ринку фінансових послуг з метою забезпечення державної фінансової безпеки набуває особливого значення в умовах його інформатизації та глобалізації, збільшення асортименту фінансових послуг і різноманіття їх виробників. Це особливо важливо в українських умовах, де клієнтами цього ринку досі були в основному юридичні, а не фізичні особи.

Фінансова безпека є не лише державною проблемою, а виступає визначальною складовою сучасної глобальної економіки, що формується шляхом поглиблення і взаємодії транснаціоналізації та міжнародної регіональної економічної інтеграції. Глобалізація і транснаціоналізація визначають розвиток світової економіки на рубежі тисячоліть. Прикметними рисами сучасної глобальної економіки є:

- вільний рух капіталу і бурхливе зростання транскордонної мобільності фінансових потоків;
- наростання фінансових дисбалансів і значна волатильність світових фінансових ринків, які зумовлюють глобальну фінансову нестабільність;
- активізація конкуренції у фінансовому секторі та консолідація глобальної банківської галузі;
- інтеграція фінансових ринків у глобальну фінансову систему [1, с. 67].

На початку XXI ст. міжнародний рух капіталу (у формі кредитів, позик, операцій з цінними паперами, валютних операцій та ін.) в десятки разів перевищує міжнародний товарообіг і відіграє визначальну роль, перетворюючись на основну рушійну силу процесу глобалізації. Процеси лібералізації у фінансовій сфері та інтеграція фінансових ринків, що відбуваються нині у світовому господарстві, зумовлюють формування відносно цілісної економічної системи, яка фактично охоплює територію всієї планети і нав'язує свої правила гри державним господарствам, адже з розвитком глобалізації держава-нація втрачає здатність ефективно реалізувати свій суверенітет над валютою і фінансами. Найбільш вагомо глобалізацію відчувають фінансові ринки, які стали чи не найважливішим елементом світової економіки. Як «слабку ланку» української економіки фахівці найчастіше називають фінансову систему, особливо – банківську структуру. Її малопотужність, роздробленість не дозволяють проводити прогресивні зміни в організаційній структурі вітчизняного виробництва. Низька

конкуреноспроможність вітчизняної банківської системи особливо виявляється в сучасних умовах глобалізації світової фінансової системи.

Як було видно з попереднього аналізу, політика держави, що має на меті вдосконалення банківської системи, значною мірою орієнтована на концентрацію банківського капіталу. Ефективне регулювання ринку фінансових послуг повинно забезпечити реалізацію цілей державної політики з розбудови фінансового сектора економіки. Саме фінансовий ринок має стати, насамперед, каталізатором економічного зростання, одним із чинників забезпечення реалізації національних інтересів. Державне регулювання та нагляд за ринками фінансових послуг повинні сприяти перетворенню фінансового сектора на потужного фінансового посередника [2, с. 126].

Проте однією лише концентрацією не можна вирішувати всі ті проблеми, які накопичилися у минулі роки й особливо загострилися останнім часом. Серед них, зокрема, слід виділити:

- необхідність «транснаціоналізації» банківської діяльності, створення великих банківських конгломератів, здатних фінансувати великі проекти й надавати універсальні банківські послуги;
- вироблення чіткої державної позиції відносно іноземних банків;
- підтримка середніх і дрібних банків, що успішно працюють у своїх сегментах банківського ринку, регіональна диверсифікація української банківської системи і захист регіональних банків;
- створення конгломеративних фінансових систем, передусім у регіонах України, на основі злиття банківських і небанківських інститутів;
- спрощення ланковості державного нагляду за діяльністю об'єднаних інститутів.

На нашу думку, курс на концентрацію банківського капіталу не може мати безумовної переваги при вирішенні названих (та інших) проблем. Наприклад, державне регулювання, спрямоване на витискування (в тому числі стійких і високопрофесійних) банків, є недалекою політикою, що знижує рівень банківських послуг і конкуреноспроможність банківської системи в цілому.

Інша проблема – доля регіональних банків. Як правило, вони значно поступаються в масштабах кредитним установам основних фінансових центрів. У той же час регіональні банки виконують найважливішу роль, обслуговуючи місцеву промисловість, саме з ними пов'язуються плани і надії на підйом реального сектора [3, с. 97]. Багато хто з них є цілком професійними, претензій з боку наглядових органів до них немає, проте об'єктивні умови складаються так, що вони не в змозі швидко відреагувати на нові вимоги.

У зв'язку з цим, можливо, є сенс продовжити термін для активно діючих (свого роду «структуротворних» на регіональному рівні) банків за клопотанням територіальних установ Національного банку України. Адже за кожним з них (навіть невеликих за столичними мірками) у регіоні стоять підприємства й тисячі людей.

Слід сказати і про деякі українські особливості, які і надалі впливатимуть на систему банківського управління і нагляду. Зокрема, йдеться про те, яка модель фінансової системи буде закладена в основу подальших господарських перетворень.

На основі накопиченого досвіду можна припустити, що висока роль держави в економіці робить для України більш прийнятною модель фінансової системи з ключовою роллю банків, що має ходіння у деяких країнах-членах ЄС, і в першу чергу в Німеччині. Проте при цьому мають бути враховані специфічні умови України, в тому числі й ті, що сьогодні перешкоджають впровадженню німецької моделі фінансової системи.

По-перше, для обслуговування фінансових потоків багатьох підприємств вітчизняної промисловості задіяно «кишенькові» банки, які здійснюють фінансування підприємств за рахунок або їх власних коштів, або іноземних інвестицій [4, с. 7].

За відсутності банківських кредитних коштів у фінансуванні промисловості й інших галузей матеріального виробництва нормальною такою банківську систему вважати не можна, вона не вписується в загальні канони світової банківської системи.

Низка умов і передумов стримують наближення української банківської системи до загальносвітової, а саме: непрозорість права власності й фінансових потоків українських підприємств; низький рівень захисту кредитора; відсутність в українських банків достатньої капітальної бази для кредитування великих проєктів і т. ін.

По-друге, існують об'єктивні причини, з яких модель фінансової системи з ключовою роллю фондового ринку є непринятною в нинішніх умовах розвитку української економіки. Справа в тому, що система корпоративних фінансів залежить, головним чином, від внутрішніх засобів та акціонерного фінансування, фондовий ринок на неї практично не впливає та і рівень прибутків населення і підприємств є дуже низьким.

Крім того, в умовах незахищеності прав дрібних акціонерів і неефективного управління підприємствами інтерес для інвесторів представляють лише контрольні пакети акцій підприємств, що ускладнює (практично робить неможливим) залучення капіталу через ринок акціонерного капіталу (з урахуванням того, що інвестори бажають зберегти контроль над підприємством).

Залучення капіталу через ринок цінних паперів, у тому числі й через ринок акціонерного капіталу і ринок облігаційних позик, можливо буде забезпечувати тільки у разі «прозорості» компаній. Прозорий же характер діяльності компаній несумісний з моделлю корпоративного управління, яка характерна для української економіки [5, с. 113].

Перспективи розвитку активного ринку корпоративного контролю в українській банківській сфері залежать від можливостей розвитку ринку традиційних (у першу чергу кредитово-депозитних) банківських послуг, зростання конкуренції, підвищення інвестиційної привабливості банків, зниження ризиків кредитування, що відповідає потребам учасників ринку податкової системи, поліпшення прозорості банків і багатьох інших чинників, прямо або побічно пов'язаних з реформою господарської системи. Підвищення ролі транснаціональних банків у процесі консолідації банківського і промислового капіталу є одним із найбільш помітних моментів у світовій економіці останнім часом. Транснаціональний банк – це великий універсальний банк, що виконує посередницьку роль у міжнародному русі позикового капіталу. Він спирається

завичай на мережу закордонних підприємств, контролює за підтримки держави валютні та кредитні операції на світовому ринку.

Країни з розвинутою ринковою економікою активно підтримують власні транснаціональні компанії і банки, які, у свою чергу, створюють умови для надходження податків від широкої міжнародної діяльності, а також розширення їх економічного й політичного впливу, допомагають встановити контроль над економікою деяких зарубіжних країн. Важливе завдання нинішніх перетворень у вітчизняній фінансовій і банківській сферах необхідно вбачати в тому, щоб українські великі національні й транснаціональні банки брали активну участь у формуванні глобальної економічної стратегії країни.

Література:

1. *Башлай С. В.* Роль банківської системи в розвитку фінансового ринку України / С. В. Башлай, О. В. Шумкова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Т. 15. – Суми : УАБС НБУ, 2006. – 336 с.

2. *Узунов Ф. В.* Підвищення соціальної відповідальності бізнесу як передумова рівноправного партнерства між державою і бізнесом / Ф. В. Узунов // Економіка та держава. – 2014. – № 1. – С. 125–128.

3. Україна. Фінансовий сектор та економіка: нова стратегія реформ : матеріали конф., 22-23 червня 2006 р. – К. : Козаки, 2006. – 124 с.

4. *Стефанюк І.* Державне управління фінансовими ресурсами у сфері підприємництва / І. Стефанюк // Економіка. Фінанси. Право. – 1999. – № 7. – С. 6–8.

5. *Стеченко Д. М.* Управління регіональним розвитком : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. – К. : Вища шк., 2000. – 223

Надійшла до редколегії 19.10.2015 р.

УДК 351.712

А. А. Митник,

аспірант кафедри права та європейської інтеграції ХарПІ НАДУ, м. Харків

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ МОДЕЛІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ

Досліджено аспекти розвитку відносин між державою та бізнесом у розвинених країнах; охарактеризовано сфери їх взаємодії, визначено переваги та недоліки інституційної та посередницької моделей взаємодії держави та бізнесу, здійснено порівняльний аналіз моделей державно-приватного партнерства.

Ключові слова: держава, бізнес, взаємодія, інституційна модель, посередницька модель, державно-приватне партнерство.

А. А. Митник,

Postgraduate Student of Law and European Integration Department, KRI NAPA, Kharkiv

THEORETICAL AND CONCEPTUAL MODELS FOR STATE-BUSINESS INTERACTION